איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבינא דאמר בפרק המפלת (נדה דף כג.) לרבי ישמעאל כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר למידין ומשיבין ולפי המסקנא דיליף ליה מנבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר[ב] אין למידין כל עיקר: **מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה.**

וא"ת כיון דמי כיור הן מי לא עסקינן שקדש ממנו כבר יש לומר אפי' אם קדש בהן [ג]שיצק מן הדדין שכו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ"ק דידים (מ"ג) עשה בהן מלאכה או שטרה בהן פתו פסולין ואפ"ה קתני (שם מ"ה) מים שנחתום מטבל בהן את הגלוסקין פסולין ושהוא מדיח בהן ידיו כשירין אלמא דלא חשיב מלאכה הדחת ידים אלא הדחת כלים ומי נחתום כדקתני התם:

ומה מים שלא נשתנו. תימא דאמאחר דמי כיור הן ומי כיור כשירין במי מקוה ומי מקוה שנשתנו מרגליהן כשר כדתנן במסכת מקוואות פ"ז (מ"ג) דמי נצע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה ועוד תימה לרבי מאי שנא דהכא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (דף לז:) לא מסיק הכי גבי בישולי עובדי כוכבים ונראה דהכא נמי אסמכתא בעלמא הוא ולישא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש מהו. תימה מ"ש דקא מבעיא ליה הכא בגראה וחוזר וגראה והא בפ' לולב הגזול (סוכה דף לג:) קא מבעיא לן ולא אפשיט ועוד מאי שנא מהא דאמר בזבחים פ"ב (דף יח:) בגדי כהונה שהיו מקורעין או מטושטשין ועבד עבודתם פסולה ואפי' הכי אם כיבס טשטוש וגיעול שלהן חזרו להתירן כדמייתי בריית' פרק המזבח מקדש (שם דף פח.) בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג נתגעלו אין מכבסין אותן לא בנתר ולא באהל ופרכינן הא במים מכבסין אמר אביי ה"ק הוגעו למים מכבסין אותן בנתר אלמא דמכבסין אותן ולא אמר דנדחו. מ"ר: **והא** התם הדרי **ומפשטי.** פרש"י מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינויא קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע ר' אליעזר אומר עץ ארז ואזוב ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשית בהן מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהן לר' אליעזר גופיה: לרבות

דשמעיה לר' מאיר דקאמר[ו] **היא האכילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל בהמה א"ל התינח עשירה עניה מאי איכא למימר אלא כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה: מתני'** [ז]**היה מביא** [ח]פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור ר' יהודה אומר רביעית כשם שממעט בכתב כך ממעט במים [ט]נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביה ונוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה על המים שנאמר [י]ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: **גמ'** תנא [כ]פילי של חרס חדשה דברי רבי ישמעאל מאי טעמא דרבי ישמעאל גמר כלי כלי ממצורע מה להלן [כא]חרס חדשה אף כאן חרס חדשה והתם מנלן דכתיב [כב]ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה אי [כג]מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים לרבי ישמעאל הכי נמי [כד]דאמר ר' יוחנן מי כיור רבי ישמעאל אומר מי מעיין הן וחכ"א [כה]משאר מימות הן איכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת אמר רבה אמר קרא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו [כו]אבל נתאכמו פניו פסולין מאי טעמא דומיא דמים מה [כז]מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה בעי רבא נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש ונתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאידחו אידחו או דילמא [כח]כיון דהדור הדור ת"ש רבי [כט]אלעזר אומר עץ ארז ואזוב ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין והא התם הדרי ומפשטי התם [ל]דאיקלוף איקלופי: נכנס להיכל ופנה לימינו וכו': מ"ט [לא]דאמר מר [לב]כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין: מקום היה שם אמה כו': תנו רבנן ומן העפר אשר יהיה יכול יתקן מבחוץ ויכנים תלמוד לומר בקרקע המשכן אי בקרקע המשכן יכול [לג]יחפור בקרדומות תלמוד לומר אשר יהיה הא כיצד [לד]יש שם הבא אין שם תן שם תניא אידך ומן העפר אשר יהיה וגו' מלמד שהיה מתקן מבחוץ ומכנים בקרקע המשכן איסי בן יהודה אומר להביא קרקע שילה

דשמעיה לר' מאיר דאמר כו'. בפ"ק (לעיל דף ח:) גבי במדה שאדם מודד: **עניה.** לא האכילתו מעדנים למה מביאה מאכל בהמה: **אלא היא עשתה מעשה בהמה.** שהפקירה עצמה לאחרים למי [ו]שאינה בן זוגה: **מתני' היה מביא.** הכהן: **פילי.** כוס של מים: **מן הכיור.** דכתיב מים קדושים (במדבר ה) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי הכי תניא בספרי[ח]: **כשם שממעט.** רבי יהודה בכתב המגילה לקמן במתני'[ט] כך ממעט כאן במים: **ומקום היה שם.** ניכר מתוך שאר רצפת היכל: **טבעת קבועה בה.** לאחזה בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שהיא כולה באבני שיש: **כדי שיראה.** צריך ליתן שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: **ונתן אל המים.** מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא יהא נגלע בתוכן: **גמ' מאי טעמא דרבי ישמעאל.** דבעי חדשה: **גמר ממצורע.** ושמט את הצפור האחת אל כלי חרס וגו': **אלא נעשה בהן מלאכה.** והא חיים כתיב: **לר' ישמעאל.** דפרכת הא אליבא: **הכי נמי.** דבעינן מים חיים לטהרה להא מן הכיור הוא נוטל ושמעינן ליה לר' ישמעאל בעלמא דאמר מי כיור מי מעיין הן דהיינו חיים: **משאר מימות הן.** אם רצה ליתן לתוכו מי מקוה יתן: **איכא למיפרך.** בהא גז"ש דרבי ישמעאל דגמר כלי כלי ממצורע: **מה למצורע שכן טעון כו'.** לפיכך כלי שלו חדש תאמר בסוטה שאין בה כל אלו: **אמר רבה וכו' בכלי שאמרתי לך כבר.** הכי משמע ליה לרבה מדלא כתיב ולקח כלי חרס ונתן בו מים וכתיב בכלי חרס משמע שכבר הוזכר כלי זה במקום אחר ואמר רחמנא הכא שבאותו כלי שאמרתי לך במקום אחר קח אותם ומאי ניהו דמצורע: **לא שנו.** רבנן דמתני' דבעו חרס ומכשרי בישן: **אלא שלא נתאכמו.** הושחרו פניו על ידי האור: **דומיא דמים.** תא"ג דלא גמרי ממצורע מיהו מינה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה ונהי דמי סוטה לרבנן [מ]דאין חיים ניגנה דמכשרי בשאר מימות דיקא מן הקרקע בשנתכמו ממש אלא דרש"י הכא לשון קלה נקט ומהרש"ל בהגהותיו הגיה בלשון רש"י כאן ואי אפשר לישבו: (ב) ד"ה אי בקרקע וכו' דמדלא כתיב: (ג) ד"ה ומן העפר אשר יהיה מדלא כתיב ומקרקע כל"ל ותיבת נמשכן נמחק:

מן העפר אשר יהיה במשכן. מי (ה) לא היה כתיב בקרקע [נ]הוה בעינן מקרקע המשכן ממש אבל השתא דכתיב בקרקע] משמע דאינו מקפיד אלא שיכנים העפר להיכל: **יכול יפקן.** יחמין עפר מבחוץ ויכנים בהיכל ודיו בכניסתו: **ת"ל בקרקע.** בקרקעיתו: **אי בקרקע.** קא דרשינן ולא כתיב אשר יהיה יכול לא מצא שם עפר תיחוח נוח לינטל יחפור שם בקרדומות ת"ל אשר יהיה (ב) ומדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מונח בקרקעית המשכן שעה אחת הא כיצד יש שם עפר תיחוח הבא משם: **אין שם תן שם.** על הקרקעית וחוזר ונוטלו ונותנו לתוך המים: **תניא אידך.** פליגא אהך קמייתא ותנאי היא דכתיבא בה פלוגתא דתנאי והך דלעיל מיתוקמא כאיסי בן מנחם: (ג) **מן העפר אשר יהיה במשכן.** מדלא כתיב מקרקע המשכן יקח אינו מקפיד אלא שיכנים להיכל מלמד שמתקן מבחוץ ומכנים מבפנים להיכל ונותן אל המים וא"ל להניחו בקרקע ההיכל: **בקרקע המשכן איסי בן יהודה וכו'.** בקרקע המשכן למאי אתא כיון דילפינן מאשר יהיה דא"ל ליטלו מעל גבי קרקעית: **איסי בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים** ה"ג לה בספרי [נשא ה יח]. ולא גרס לרבות שילה ונוב וגבעון ובית עולמים דשילה משכן הוא ולא צריך לרבויא דהוא עיקר הכתוב ונוב וגבעון אין משקין בהן סוטות דהא נמה הואי ולא הוה שם ארון אלא מזבח המחוסה לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (זבחים דף קיז.) ובמגילה (דף ט:) אבל בית עולמים הולך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית עולמים לפי שאין אחר קדושתו היתר במקום אחר ושוב לא שרתה שכינה במקום אחר:

אינו

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ג מהל' סוטה הל"ט סמג עשין מז:
יז ב מיי' שם הל"י:
יח ג מיי' שם הל"ט:
יט ד מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הלכה ח סמג עשין לז:
ה [מיי' שם]:
כ ו מיי' פ"ה מהל' גזילת מקדש הל"ב ועי' בכ"מ
כא ז ח מיי' פ"ג מהל' סוטה הל"ט וע"ש בכ"מ:
[ט מיי' פ"ה מהל' גזילת מקדש הל' יב]:
כב י מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הל"ח סמג עשין לז:
כג כ מיי' פי"ד מהל' נזירות כפיס הל"ג:
כד ל מיי' פ"ד מהל' סוטה הל"ג:
כה מ מיי' שם הל"ב:

תוספות שאנץ

פילי כוס בספל אדרים מתרגמי' בפיילי: כדי שיראה על פני המים צריך ליתן שיעור כדי שיהיה נראה וניכר על פני המים דכתיב ונתן אל המים מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שצריך שיבא העפר אל המים שלא יהא נבלע בתוכו ל"ה. לא שנו לרבנן דמתני' דלא בעי חדשים אלא שלא נתאכמו פניו על פני האור. דומיא דמים ואע"ג דלא גמרי ממצורע מיהו מינה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה ונהי דמי סוטה לרבנן לאו חיים נינהו דמכשרי בשאר מימות מיהא לא נשתנו וכלי נמי בענין דלא נשתנה. תניא אידך פליגא אקמיתא דלעיל ותנאי הוא כדקתני בה פלוגתא דתנאי והך דלעיל מתוקמא כאיסי בן מנחם: מן העפר אשר יהיה במשכן מדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח אינו מקפיד אלא שיכנים להיכל מלמד שמתקן מבחוץ ומכנים בפנים ל"ה. איסי בן יהודה אמר לרבות בית עולמים:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי חָרֶשׂ וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם: במדבר ה יז
2. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חָרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים:
ויקרא יד ה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומן וכו' לר הוה כתיב ומן העפר אשר יהיה במשכן ולא הוה כתיב בקרקע משמע דאינו מקפיד אלא שיכנים העפר להיכל כל"ל וע"ב נראה שרש"י ז"ל קא מפרש האי יכול כו' דה"ק אינו לא נאמר בקרקע אלא ומן העפר אשר יהיה במשכן יקח הייתי אומר יתקן מבחוץ ויכנים ת"ל בקרקע המשכן ואינו לא נאמר אשר יהיה אלא ומן העפר אשר בקרקע המשכן יקח הייתי אומר ויחפור בקרדומות ת"ל אשר יהיה ופי' רש"י דמדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח ולא דוקא הן ליפא קאמר רש"י אלא ה"ה ומן העפר אשר בקרקע המשכן יקח כמ"ש מחלה לאין מילוק בין מ"ש דומן העפר אשר בקרקע לבין מ"ש דומקרקע אינו ואינו משמעו דיקא מן הקרקע שבמשכן ממש אלא דרש"י הכא לשון קלה נקט ומהרש"ל בהגהותיו הגיה בלשון רש"י כאן ואי אפשר לישבו: (ב) ד"ה אי בקרקע וכו' דמדלא כתיב: (ג) ד"ה ומן העפר אשר יהיה מדלא כתיב ומקרקע כל"ל ותיבת נמשכן נמחק:

מוסף רש"י

פילי של חרס. כלי גדול של חרס שבו היה נותן עפר מקרקעית המשכן, כדכתיב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, להשקות את הסוטה (נזיר לח.).

(ו) [נעיל ע.], כ) [מיר לח.], ג) [במשנה שבמשניות פייל וכ"כ הפיוון שהוא כוס נלשון יון וכ"א בפירוש הרב דברטנורה והתי"ט], ד) זבחים כב., ה) [מתוך מ"ש תוס' ד"ה והא התם וכו' מוכח שהיה גרסתם רבי אליעזר], ו) זבחים סב: יומא טו: יח: מה. נח., ז) [ל"ל שאינו וכן הגיה התי"ט], ח) [נשא ה יח], ט) [ד' יז.], י) גי' רש"ל, כ) [שם סב:], כא) אלא יקח מן וכו'. מהרש"א וכ"ה בנ"ר,

אינו צריך. לרבות בית העולמים: **ומה בטומאה קלה.** לינכס בטומאת הגוף למקדש שאינה במיתת ב"ד אלא כרת לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן שנאמרו בפרשת פרה אדומה שני פסוקים כי את מקדש ה' טמא (כי) את משכן ה' טמא (במדבר יט): **לא כל שכן.** שהושוו מקדש ומשכן לגודקה ולנעערה מתוכן: **א"כ מה ת"ל בקרקע שלא יביא מחוץ קופתו.** לתוך כלי ויכנים להיכל אלא מקרקעיתו יטול ואם אין שם יביא ויניח שם ואח"כ יטלנו ונתקיים אשר יהיה ונתקיים בקרקע כדדרשינן לעיל. ובספרי[1]) לא תני הכי להך ברייתא ואומר אני מדרש שני הוא בפנים אחרים: פלוגתא דב"ש וב"ה בשמיטת חולין (דף פח:) גבי כיסוי הדם אליבא דב"ה דאמרי אפר קרוי עפר דכתיב (במדבר יט) ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וב"ש אומרים עפר שריפה נקרא עפר סתמא לא אקרי: **הכא בקרקע המשכן כתיב.** וקרא יתירא הוא דהא אתרבי מאשר יהיה דאין צריך לחופרו משם הילוך למעוטי אפר אחא ולמידרש דבעינן דומיא דקרקע המשכן: **עוקבת.** מקפחת את עקבו מעמדו[1]) ועוקרת. בג' מקומות הלכה למשה מסיני בא ועוקרת את הפסוק: **הפורה אמרה בעפר.** לענין כסוי הדם ולא הכשיר דבר אחר: **והלכה בכל דבר.** המגדל לחמים כגון ח)(הגיר ו) הזרעין והסיד ומרסית ולבינה שבתשה ט): **הפורה אמרה ספר.** לענין גט כריתות: **והלכה בכל דבר.** שכתבו עליו י)על עלה של זית על הנייר ועל הלוח: (א) **הפורה אמרה תער.** לא יעבור על ראשו בזויר: **והלכה בכל דבר.** דתנן (זויר דף לט.) זויר שגילח בין בזוג בין בתער לו בתער לו שספסף כל שהוא חייב. ואי"ת אין זו עקירה אלא תוספת חייב. ואי"ת אין זו עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות את ישראל בחמש שהרי אמרה תורה (דברים כה) לא יוסיף פן יוסיף. ואע"ג דבזוגלו קראי דרשי בשמיטת חולין (דף פח:) ובגיטין (דף כא:) ובזויר (דף לט:) לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי דוכתב לה דמרבינן מיניה לרבות כל דבר דרש ליה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף כדדרשינן לה התם וכן כולן אלא מהלכה למשה מסיני סמכינן וקראי אסמכתא בעלמא הוא הלכך שאר מדרשים ריבויין דכל התורה כולה לא חשיב להו ר' ישמעאל כהלכה עוקבת מקרא אלא הני תלת. ובמסכת קידושין ירושלמי [פ"א פוה"ב] מצאתי מסנה זו דר' ישמעאל ואין תער מן השלשה אלא מרגע והכי תניא התם התורה אמרה ספר והלכה בכל דבר המגדל לחמים התורה אמרה תער והלכה בכל דבר המגדל לחמים התורה אמרה מרגע [שמות כא] והלכה אמרה אפר: סוף וסירה והוא גרלה בעיני מאד דהך דתער מוקמת הוא: **ואם איתא.** דאפר נמי כשר ליחשב נמי דבהא הלכה עוקבת מקרא דהתורה אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר וממשמעותיה לא משמע לן דהא לרבי ישמעאל ט)עפר לאו ממשמעותיה ממש נפקא ליה לענין כיסוי הדם: **תנא ושייר.** לא משבינהו לכולהו מקומות: **שייר מלורע.** בתגלחת שניה שהוא צריך שני תגלחות דכתיב וכבס המטהר את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם דמשמע כל גופו וזרועותיו ושוקיו וגם שהיה כל גופו חלק כדלעת ובתגלחת שניה כתוב בכלל ופרט דמשמע מקום כיוצא שיער שיהא שם קיבוץ שיער הרבה למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מכונס וגרלה למעוטי בית השמי: **שיער הרגלים.** דאותו מקום ולישנא מעלייתא נקט: **והלכה מגלח כולו כדלעת.** אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: **דתנן.** במסכת נגעים (פי"ד מ"ג): **להקיף.** לגלחו כולו. לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט): **מעביר תער על כל בשרו.** ובתגלחת ראשונה קאי: ה"ג **וקתני סיפא וביום השביעי מגלחו תגלחת שניה כתגלחת ראשונה.** ולא גרסינן יגלחנו שתהא תגלחת וכו' דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה כתגלחת ראשונה תנן בה. אלמא שניה נמי כדלעת דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה דלעת: **אמר רב נחמן בר יצחק.** מלורע לא שיורא הוא דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא והלכה עוקבת (ב) מוספת על המקרא: **רב אשי אמר הא מתניתא.** דקתני מקום כיוצא שיער וגרלה: **דדרים.** כל התורה כולה בכלל ופרט דלתמרינן בשבועות בפ"ג (דף כו.) רבי ישמעאל שימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללו ופרטו ור"ע שימש את נחום איש גם זו שהיה דורש כל התורה בריבוי ומיעוטו. וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט וריבוי ומיעוט וחילוקן במס' סוכה בפ' החליל (דף נ:ט): **כדלעת**

שילה נוב וגבעון ובית עולמים איסי בן מנחם אומר אינו צריך ומה בטומאה קלה לא חלק הכתוב בטומאת אשת איש חמורה לא כ"ש א"כ מה ת"ל בקרקע המשכן שלא יביא מתוך קופתו איבעיא להו אין שם עפר מהו שיתן אפר אליבא דבית שמאי לא תיבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר כי תיבעי לך אליבא דבית הלל דאמרי מצינו אפר שקרוי עפר מאי אע"ג דאיקרי עפר הכא בקרקע המשכן כתיב או דילמא האי בקרקע המשכן לכדאיסי בן יהודה ולכדאיסי בן מנחם הוא דאתי ת"ש דא"ר יוחנן משום ר' ישמעאל בשלשה מקומות הלכה עוקבת מקרא התורה אמרה [1]בעפר והלכה [א]בכל דבר התורה אמרה [2]בתער והלכה [2]בכל דבר התורה אמרה [3]ספר והלכה [3]בכל דבר ואם איתא ליחשוב נמי האי [3]תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר שייר מצורע דתניא [4]והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה פרט מפורש מקום כינוס שער ונראה אף כל מקום כינוס שער ונראה מה רבי רבי שיער הרגלים מאי מיעט מיעט דבית השחי ודכוליה גופיה והלכתא [ד]מגלח כדלעת דתנן [3]בא לו להקיף את המצורע מעביר תער על כל בשרו וקתני סיפא [7]וביום השביעי מגלחו [ה]תגלחת שניה כתגלחת ראשונה אמר רב נחמן בר יצחק כי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא הא עוקבת מדרבנן היא רב פפא אמר כי קא חשיב הלכה עוקבת ועוקרת הא עוקבת ומוספת היא רב אשי אמר הא מתניתא מני [8]רבי ישמעאל היא דדריש כללי ופרטי כדלעת

לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים. רש"י גורס להכיא קרקע בית עולמים ומיבעי הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סוטות דהוא מנחת יחיד שאין קנוי לה זמן ומימה שאיבעה משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים (זבחים ד' קיז.) כל שהלנור והיחיד מקריבין בהלל מועד שבמדבר מקריבין בהלל מועד שבגלגל ואין חילוק ביחיד אלא במתו שבראש גגו והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוו:

ובית העולמים. מקשין אמאי אילטריך לרבות בית העולמים והאמר בפ"ב דשבועות (דף טז:) למשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כי) את משכן ה' טמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי וברייש מסכת עירובין (דף ג.) דנפקא לן מלמים שמחטן קודש שיפתמו לחטות ההיכל פסולים במקדש משום דמקדש אקרי משכן ואע"ג דושמטו פתח אהל מועד במשכן כתיב ולפי גירסת הספר הזה אתי שפיר דהוי מלי למימר עיקר ריבויא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אגב שיטפיה אגב ר"י פירש האי דאילטריך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע היכא דאיכא קרקע לאפוקי בית העולמים דהואי ריצפה ולא מסתברא משום דמריבויא דקרקע מרבינן בית העולמים דאי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפירושו לא הוה צריך למיכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' טרף בקלפי (יומא דף מד.) דמייתי ברייתא וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ"ק דעירובין (דף ג.) אמר דבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושמטו פתח אהל מועד הואיל ומקדש אקרי משכן וכן בפרק הוליאו לו (יומא דף נג.) רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל וכסה[ט]): **ואם איתא** ליחשב נמי הא. תימה היכי מלי למיפשט מדר' ישמעאל והא קבירא ליה בבית שמאי דאפר לא אקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמיבעי ליה אלא אליבא דב"ה א"כ ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהכא בקרקע כתיב: **תנא** ושייר. ואי קשיא היכי מלי למימר תנא ושייר והא שלשה קתני מנא ושייר והא אבנעה קתני וגלחה להתם דוקא כיון דנחת למיינית דוקא הוא משום דקתני בסיפא ואי אתה יכול לומר אבנעה באחד מהן כו' ואם איתא דמיתת האחד נמי מוציאה היה יכול לומר אבנעה בשלשה[ט]):

מאי

כו א מי' ס"ל מהל' שחיטה הל"א סמג עשין סד טוש"ע יו"ד סי' כח סעי' כג:
כז ב מי' ס"ה מהל' מזיקין הל"א:
כח ג מי' ס"ד מהל' גזילות הל' ב ג סמג עשין נ טוש"ע חו"מ סי' קכד סעי' ג כ:
כט ד מי' ס"ל מהל' טומאת צרעת הל"ג סמג עשין לו לו: ל ה מי' שם הל"ב:

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יַצִּוד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: ויקרא יז יג
2. כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תֵּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יַזִּיר לַיְיָ קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ: במדבר ו ה
3. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א
4. וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שַׂעְרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת כָּל שַׂעְרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר: ויקרא יד ט

תוס' שאנץ (המשך)

של זית ועל הנייר ועל הלוח כשר. התורה אמרה תער לא יעבור על ראשו והלכה בכל דבר כדתניא נזיר שגילח בין בזוג בין בתער או שספסף כל שהוא חייב. וכל הני ג' מקומות הוי עוקרת ועוקבת והקשה בקונטרס גבי נזיר אין זה עקירה איברא עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות ישראל על חנם שהרי אמרה תורה לא יוסיף פן יוסיף. וא"ת מאי קאמר עוקבת אגן דדרשי להו כולהו בכלל ופרט דבכולהו איכא ריבוי דקראי בגיטין ובזויר ובכסוי הדם ומאי קאמר עוקבת הא מקראי נפקי להו. וי"ל דסבירא ליה לר' ישמעאל דכולהו הני ריבויין איצטריכו להו כדמפרש התם קרא דוכתב דמרבי' מיניה לרבות כל דבר איצטריכא ליה למדרש בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף וכן כולן. אלא הל"מ הם וקרא אסמכתא בעלמא הילכך שאר מדרשים ריבויין דכל התורה כולה לא חשיב להו ר' ישמעאל בהלכה עוקבת מקרא כי אם אלו הג' כפ"ה ופי' באורך. ועוד פ"ה דבירושלמי דמסכת קידושין מייתי משנה דר' ישמעאל ואין חער מן הג' אלא מרגע דהכי תניא התם התורה אמרה מרגע והלכה אפי' סיל וסירה ומקדה ומכתב ופי' נראית בעיני דהך דתער דתוספת היא ל"ה: תנא ושייר וא"ת אמאי לא פריך והא בג' קתני כדפריך בפ"ק דקידושין גבי ד' מעניקין להם ג' באיש וג' באשה

בו ולפי זה אתי שפיר הכא דמיבעי ליה לענין סוטה בכל מיני אפר: בג' מקומות התורה עוקבת את המקרא פ"ה עוקבת מקפחת את עקבו והעמדתו ועוקרתו אישטלוני"ר בלע"ז: התורה אמרה בעפר לענין כיסוי ולא הכשיר דבר אחר והלכה בכל דבר המגדל צמחים הגיר והגור וסיד וחרס ולבינה שנכתשה. התורה אמרה ספר לענין כריתות ולא ד"א והלכה בכל דבר שאפי' כתבו על העלה

דאי אתה יכול לומר ד' באחד מהם ופרי' וניתני נמי מיתת האב וכי תימא תנא ושייר והא ד' קתני הוה ליה למפרך הכא. וי"ל דהתם היינו טעמא משום דקת' ואי אתה יכול לומר ד' באחד מהם מ"מ פריך ליה והא ד' קתני אבל הכא לא שייך למימר הכי והא דפריך במכות תנא ח' לאוין קתני ואת אמרת תנא ושייר ה"נ הוה ליה למפרך הכא היינו משום דנחית למיינא לאפושי לארין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המוכה אמרה פער ע"ל קודם ד"ה התורה אמרה ספר: (ב) ד"ה תרגע"ר וכו' והלכה עוקבת הס"ד ומא"כ מ"ה הא עוקבת מוספת:

מוסף רש"י

עוקבת. כולתת (איוב לז ד. ע"ש).

תוספות שאנץ

ה"ג רש"י ז"ל [ולא גרס] לרבות נוב וגבעון ושילה ובית עולמים משום דשילה משכן הוא ולא צריך לריבויי דהא עיקר הכתוב ביה כתיב ונוב וגבעון אין משקין בהן את הסוטות דהא במת יחיד היא. ולא היה שם ארון אלא מזבח הנחשת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמרי' בשחיט' קדשים ובמסכת מגילה אבל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש ל"ה. אינו צריך לרבות בית עולמים ומה בטומאה קלה שהיא לינכס בטומאת הגוף במקדש שאינה מיתת ב"ד אלא כרת לא חלק הכתוב בין משכן למקדש שנ' בפרשה פרה אדומה [שני פסוקים] את (מקדש) [משכן] ה' טמא. וכתיב את מקדש ה' טמא לא כ"ש שהושוו מקדש למשכן לבודקה ולבערה מתוכן ל"ה. אליבא דב"ש לא תיבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר פלוגתייהו גבי כיסוי הדם. ואומר ר"ת דהא דקאמר ב"ש דאפר לא הוי עפר היינו באפר של אוכלין כגון אפר פרה אבל אפר דעצים מודו דהוי עפר ומכסין בו. ומ"ה כתב ר"ת הכי משום דק"ל הא דקאמר פ"ק [דביצה] גבי פלוגתא דב"ש וב"ה הכל מודים בדקר נערן מבעוד יום ובאפר כירה שהוא מן המוכן פי' ומותר לכסות בו. ומ"ה פי' דאפר לא הוי [עפר] דקאמר ב"ש. י"ל דמיירי באפר של אוכלין והכי נמי לענין סוטה מיבעיא ליה באפר של אוכלין. ולפי פי' רש"י דפי' התם דהא דקאמר דמודים לא קאי אלא אדקר נערן ולא אאפר כירה דאפי' באפר כירה פליגי ב"ש ואמרי שאין מכסין

מאי הוי עלה. תימה מאי קא בעי כיון דלאו שיורא הוה אם כן תפשוט וי"ל דלא מיתבריר להו האי דשיירא מי משוס טעמא כדפרי' ולאו שיורא הוא מי משוס דתנא נמת לשיורא: **מביא** מים שדם **צפור** ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן ההוא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מיינן (נזיר דף לח.) קא משיב ליה בהדי עשר רביעיות ממש חיוריתא וקא פריך התם ותו ליכא והא איכא ומייתי מתניתין דהכא היה מביא פייולי של חרס וכו' ומשני בפלוגתא לא קא מיירי והא דמלורע נמי פלוגתא היא וקא משיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא דמייתי התם כגון טוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים ור' יוסי דפליג התם בפ"ק דמסכת ידים (מ"ש) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי לאחרון נמי רביעית וכן במתניתין היה מביא פייולי של חרס דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית וכן גבי ביטול מי רגלים דקאמר תנא קמא כל שהוא אבל הכא לרבנן מודו בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא חלי לוג כדתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כילד מטהרין את המלורע היה מביא פייולי של חרס חדשה ונותן לתוכה חלי לוג מים חיים והא דתנן בפ' שתי מדות (מנחות דף פח.) רביעית מה היתה משמשת רביעית מים למלורע ר' ישמעאל היא: **מביא** מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. וא"ת וכי אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ"ז דמסכת מקואות (מ"ה) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי בשילהי פ"ק דשמיטת חולין (דף כו.) ובפ"ק דמכות (דף ג.) ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג' לוגין וכ"ש דם דסומק טפי י"ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולאו בשיעור מראה דעלמא (מ"ר) והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מהא דקאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) ופרק גיד הנשה (חולין דף לח.): לרבי יהודה דיליף למין במינו דאינו בטל ממילי דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם ואפילו הכי כתיב בדם וי"ל כיון [6] דממשותו ניכר הרי הוא בעין: **קטנה** ונדחית **מפני** המים מהו. תימה אליבא דמאן קא מיבעיא ליה אי לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם לפור ניכר אי לרבנן הא לא קפדי [6] אהיכר מים ונראה דהא בעיא לא לשון ספיקא אלא שהיה תמיה על דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם לפור ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מדחין אותו כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קיים להו לרבנן בין אינם לפחות משלש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא בשמעו. תימה לרבי וכי שיעור הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב כג) וישרוף אותה בגחל קדרון וידק לעפר וכן ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט) וי"ל אותן שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא לריכין כתישה נקראין עפר אבל פרה עיקר מצות שריפתה לאפר אע"פ שאם היו אם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכדתנן בפ"ג דפרה נשרפה חוטטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימה וכי מפני כך שינה והאמר בפרק ליסוי הדם (חולין דף פח.): דלכך שינה אליבא דב"ה לגמד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה: מלורע שמכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים: מתני'

כדלעת מני [6] ר"ע היא דדריש ריבויי ומיעוטי דתניא [1] והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו ריבה את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו מיעט ואת כל שערו יגלח חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה דכוליה גופיה ומאי מיעט [2]מיעט שיער שבתוך החוטם מאי הוי עלה ת"ש דאמר רב הונא בר אשי אמר רב אין שם עפר [3]מביא רקבובית ירק ומקדש [4]ולא היא רקבובית ירק הוא דהואי עפר אפר לא הואי עפר: כדי שיראה על המים: תנו רבנן [5]שלשה צריכין שיראו [7]עפר סוטה [8]ואפר פרה [9]ורוק יבמה משום רבי ישמעאל אמרו אף דם צפור מאי טעמא דרבי ישמעאל דכתיב [2]וטבל אותם בדם הצפור וגו' ותניא בדם יכול בדם ולא במים ת"ל [6] במים אי מים יכול במים ולא בדם ת"ל בדם הא כיצד [10]מביא מים שדם ציפור ניכר בהן וכמה רביעית ורבנן ההוא לגופיה דהכי קאמר רחמנא אטביל בדם ובמים ורבי ישמעאל אם כן לכתוב רחמנא וטבל בהם בדם ובמים למה לי לניכר ורבנן אי כתב רחמנא וטבל בהם הוה אמינא האי לחודיה והאי לחודיה כתב רחמנא בדם ובמים לערבן ור' ישמעאל לערבן קרא אחרינא כתיב [3]ושחט את הצפור האחת וגו' ורבנן אי מההוא הוה אמינא לישחטיה סמוך למנא ונינקטינהו לווירידין ולקבליה לדם במנא אחרינא קמ"ל בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא גדולה ומדחת את המים קטנה ונדחית מפני המים מהו א"ל [6]לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא בצפור דרור שיערו רבנן אין לך גדולה שמדחת את המים ואין לך קטנה שנדחית מפני המים ת"ר [11]הקדים עפר למים פסול ור' שמעון מכשיר מ"ט דרבי שמעון דכתיב [4]ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ותניא אמר ר"ש וכי עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב במשמעו לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן עפר ונאמר להלן עפר מה להלן עפר על גבי מים אף כאן עפר על גבי מים ומה כאן הקדים עפר למים כשר אף להלן הקדים עפר למים כשר והתם מנלן תרי קראי כתיבי כתיב עליו אלמא אפר ברישא וכתיב מים חיים אל כלי אלמא מים ברישא הא כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן [9]ורבנן אל כלי [12]דוקא עליו [13]לערבן ואימא עליו דוקא אל כלי שתהא [6]חיותן בכלי מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה: מתני'

מאי הוה עלה. דבעיין דלעיל [ע"ב] אם אין שם עפר מהו שיתן שם אפר: ה"ג **מביא רקבובית ירק ומקדש רקבובית ירק הוא דהוי עפר וכו'** ולא גרס ולא היא: **ומקדש.** נותנו [1]במקום והמקום מקדשו וחוזרו ונוטלו ונותנו למים: **עפר סוטה.** דכתיב (במדבר ה) אל המים שירצה עליהן מדלא כתיב (ג) במים: **ורוק יבמה.** לעיני הזקנים דכתיב לעיני הזקנים ומלגה וירקה (דברים כה): (ד) **ואפר פרה.** דגזירה שוה גמירי מהדדי עפר סוטה ואפר פרה כדלקמן: **אף דם לפור.** של מלורע שנוטלו אל כלי חרס על מים חיים ולריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם לפור ניכר בהן: **ת"ל מים** גרס. ולא גרס במים דהא על המים החיים כתיב בקרא: **וכמה הן רביעיות.** דלמפרש לקמן: [1]**כלפור דרור.** שיערו חכמים שאין במינה גדולה שמדחה את המים ולא קטנה שנדחת מפני המים שהן רביעית: **לעכיל בדם ובמים.** ואפי' אין ניכר: **קרא אחרינא כתיב.** שנוטלו לתוך המים והרי הן מעורבין מעיקרא: **ולינקטינהו לווירידים.** יאחזם בין אצבעותיו שלא יצא מהן דם: **גדולה ומדחת את המים.** שאין מים ניכר מפני רוב הדם: **לא תפיק נפשך לבר מהילכתא.** כל דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן: **הקדים עפר למים בסוטה פסול.** דכתיב ונתן אל המים [2] אלמא מים בריאה וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת [3] דבעינן כסדר הכתוב בפרשה: **מה להלן.** בסוטה מצוה לכתחילה עפר אל המים דכתיב בה אף כאן בפרה עפר אל המים מצוה כן לכתחילה ולא תימא ונתן עליו דוקא דמשמע עפר לכתחילה: **ומה כאן.** בפרה הקדים עפר למים כשר כדמפרש ואזיל: **והתם מנלן.** גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר: **מים חיים אל כלי.** משמע מים לגד הכלי ולא עפר תולן בינתיים: **ורבנן.** דאמרי לעיל בסוטה הקדים עפר למים פסול אמרי לך בפרה נמי פסול דאל כלי דוקא דמשמע מים בריאה והא דכתיב ונתן עליו מים [4] לערבן לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך המים עליו ולערבן: ה"ג **ואימא עליו דוקא אל כלי שהא חיותן בכלי.** ואימא עליו דוקא שיהא עפר תחילה. והא דכתיב מים חיים אל כלי לאו למימרא שיהו המים לגד הכלי אלא למימר שיהא חיותן בכלי שלא יטול מן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה אלא בכלי זה ישאבם מן המעיין: **מה מצינו בכל מקום.** בסוטה: **מכשיר למעלה.** עפר הוא המכשיר את המים לנדוק אותה וכן דם לפור של מלורע שמכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים: מתני'

כדלעת מני. הא דקתני מגלחו תגלחת שניה כראשונה רבי עקיבא היא: **מאי הוה עלה.** דבעיין דלעיל [ע"ב] אם אין שם עפר מהו שיתן שם אפר: ה"ג **מביא רקבובית ירק ומקדש רקבובית ירק הוא דהוי עפר וכו'** ולא גרס ולא היא: **ומקדש.** נותנו [1]במקום והמקום מקדשו וחוזרו ונוטלו ונותנו למים: **עפר סוטה.** דכתיב (במדבר ה) אל המים שירצה עליהן מדלא כתיב (ג) במים: **ורוק יבמה.** לעיני הזקנים דכתיב לעיני הזקנים ומלגה וירקה (דברים כה): (ג) **ואפר פרה.** דגזירה שוה גמירי מהדדי עפר סוטה ואפר פרה כדלקמן: **אף דם לפור.** של מלורע שנוטלו אל כלי חרס על מים חיים ולריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם לפור ניכר בהן: **ת"ל מים** גרס. ולא גרס במים דהא על המים החיים כתיב בקרא: **וכמה הן רביעיות.** דלמפרש לקמן: [1]**כלפור דרור.** שיערו חכמים שאין במינה גדולה שמדחה את המים ולא קטנה שנדחת מפני המים שהן רביעית: **לעכיל בדם ובמים.** ואפי' אין ניכר: **קרא אחרינא כתיב.** שנוטלו לתוך המים והרי הן מעורבין מעיקרא: **ולינקטינהו לווירידים.** יאחזם בין אצבעותיו שלא יצא מהן דם: **גדולה ומדחת את המים.** שאין מים ניכר מפני רוב הדם: **לא תפיק נפשך לבר מהילכתא.** כל דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן: **הקדים עפר למים בסוטה פסול.** דכתיב ונתן אל המים [2] אלמא מים בריאה וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת [3] דבעינן כסדר הכתוב בפרשה: **מה להלן.** בסוטה מצוה לכתחילה עפר אל המים דכתיב בה אף כאן בפרה עפר אל המים מצוה כן לכתחילה ולא תימא ונתן עליו דוקא דמשמע עפר לכתחילה: **ומה כאן.** בפרה הקדים עפר למים כשר כדמפרש ואזיל: **והתם מנלן.** גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר: **מים חיים אל כלי.** משמע מים לגד הכלי ולא עפר תולן בינתיים: **ורבנן.** דאמרי לעיל בסוטה הקדים עפר למים פסול אמרי לך בפרה נמי פסול דאל כלי דוקא דמשמע מים בריאה והא דכתיב ונתן עליו מים [4] לערבן לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך המים עליו ולערבן: ה"ג **ואימא עליו דוקא אל כלי שהא חיותן בכלי.** ואימא עליו דוקא שיהא עפר תחילה. והא דכתיב מים חיים אל כלי לאו למימרא שיהו המים לגד הכלי אלא למימר שיהא חיותן בכלי שלא יטול מן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה אלא בכלי זה ישאבם מן המעיין: **מה מצינו בכל מקום.** בסוטה: **מכשיר למעלה.** עפר הוא המכשיר את המים לנדוק אותה וכן דם לפור של מלורע המכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים: מתני'

מאי הוי עלה. תימה מאי קא בעי כיון דלאו שיורא הוה אם כן תפשוט וי"ל דלא מיתבריר להו האי דשיירא מי משוס טעמא כדפרי' ולאו שיורא הוא מי משוס דתנא נמת לשיורא: **מביא** מים שדם **צפור** ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן ההוא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מיינן (נזיר דף לח.) קא משיב ליה בהדי עשר רביעיות ממש חיוריתא וקא פריך התם ותו ליכא והא איכא ומייתי מתניתין דהכא היה מביא פייולי של חרס והא דמלורע נמי פלוגתא היא וקא משיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא דמייתי התם כגון טוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים ור' יוסי דפליג התם בפ"ק דמסכת ידים (מ"ש) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי לאחרון נמי רביעית וכן במתניתין היה מביא פייולי של חרס דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית וכן גבי ביטול מי רגלים דקאמר תנא קמא כל שהוא אבל הכא לרבנן מודו בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא חלי לוג כדתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כילד מטהרין את המלורע היה מביא פייולי של חרס חדשה ונותן לתוכה [6]חלי לוג מים חיים והא דתנן בפ' שתי מדות (מנחות דף פח.) רביעית מה היתה משמשת [6]רביעית מים למלורע ר' ישמעאל היא: **מביא** מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. וא"ת וכי אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ"ז דמסכת מקואות (מ"ה) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי בשילהי פ"ק דשמיטת חולין (דף כו.) ובפ"ק דמכות (דף ג.) ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג' לוגין וכ"ש דם דסומק טפי י"ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולאו בשיעור מראה דעלמא (מ"ר) והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מהא דקאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) ופרק גיד הנשה (חולין דף לח.): לרבי יהודה דיליף למין במינו דאינו בטל ממילי דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם ואפילו הכי כתיב בדם וי"ל כיון [6] דממשותו ניכר הרי הוא בעין: **קטנה** ונדחית **מפני** המים מהו. תימה אליבא דמאן קא מיבעיא ליה אי לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם לפור ניכר אי לרבנן הא לא קפדי [6] אהיכר מים ונראה דהא בעיא לא לשון ספיקא אלא שהיה תמיה על דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם לפור ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מדחין אותו כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קיים להו לרבנן בין אינם לפחות משלש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא בשמעו. תימה לרבי וכי שיעור הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב כג) וישרוף אותה בגחל קדרון וידק לעפר וכן ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט) וי"ל אותן שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא לריכין כתישה נקראין עפר אבל פרה עיקר מצות שריפתה לאפר אע"פ שאם היו אם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכדתנן בפ"ג דפרה נשרפה חוטטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימה וכי מפני כך שינה והאמר בפרק ליסוי הדם (חולין דף פח.): דלכך שינה אליבא דב"ה לגמד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה: מלורע שמכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים: מתני'

מאי הוי עלה. תימה מאי קא בעי כיון דלאו שיורא הוה אם כן תפשוט וי"ל דלא מיתבריר להו האי דשיירא מי משוס טעמא כדפרי' ולאו שיורא הוא מי משוס דתנא נמת לשיורא: **מביא** מים שדם **צפור** ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן ההוא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מיינן (נזיר דף לח.) קא משיב ליה בהדי עשר רביעיות ממש חיוריתא וקא פריך התם ותו ליכא והא איכא ומייתי מתניתין דהכא היה מביא פייולי של חרס והא דמלורע נמי פלוגתא היא וקא משיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא דמייתי התם כגון טוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים ור' יוסי דפליג התם בפ"ק דמסכת ידים (מ"ש) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי לאחרון נמי רביעית וכן במתניתין היה מביא פייולי של חרס דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית וכן גבי ביטול מי רגלים דקאמר תנא קמא כל שהוא אבל הכא לרבנן מודו בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא חלי לוג כדתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כילד מטהרין את המלורע היה מביא פייולי של חרס חדשה ונותן לתוכה חלי לוג מים חיים והא דתנן בפ' שתי מדות (מנחות דף פח.) רביעית מה היתה משמשת רביעית מים למלורע ר' ישמעאל היא: **מביא** מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. וא"ת וכי אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ"ז דמסכת מקואות (מ"ה) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי בשילהי פ"ק דשמיטת חולין (דף כו.) ובפ"ק דמכות (דף ג.) ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג' לוגין וכ"ש דם דסומק טפי י"ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולאו בשיעור מראה דעלמא (מ"ר) והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מהא דקאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) ופרק גיד הנשה (חולין דף לח.): לרבי יהודה דיליף למין במינו דאינו בטל ממילי דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם ואפילו הכי כתיב בדם וי"ל כיון [6] דממשותו ניכר הרי הוא בעין: **קטנה** ונדחית **מפני** המים מהו. תימה אליבא דמאן קא מיבעיא ליה אי לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם לפור ניכר אי לרבנן הא לא קפדי [6] אהיכר מים ונראה דהא בעיא לא לשון ספיקא אלא שהיה תמיה על דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם לפור ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מדחין אותו כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קיים להו לרבנן בין אינם לפחות משלש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא בשמעו. תימה לרבי וכי שיעור הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב כג) וישרוף אותה בגחל קדרון וידק לעפר וכן ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט) וי"ל אותן שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא לריכין כתישה נקראין עפר אבל פרה עיקר מצות שריפתה לאפר אע"פ שאם היו אם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכדתנן בפ"ג דפרה נשרפה חוטטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימה וכי מפני כך שינה והאמר בפרק ליסוי הדם (חולין דף פח.): דלכך שינה אליבא דב"ה לגמד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה: מלורע שמכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים: מתני'

עין משפט נר מצוה

ראש א מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הל"ח סמג עשין לו לו:
רבינו ב ג מיי' פ"ד מהל' סוטה הל"א:
לג ד מיי' שם פ"ג הל"י:
לד ה מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ח סמג עשין לג:
לה ו מיי' פ"ד מהל' יבום וחליצה הל' ז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' לח וכפלר חליצה סעי' נג וכפירוש סדר חליצה סעי' עו עז עח:
לו ז מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הל"ח סמג עשין לו לו:
לז ח מיי' פ"ד מהל' סוטה הל"י:
לח ט י מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל"ח סמג עשין לג:

הורה אור השלם

1. וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר: ויקרא יד ט
2. וְלָקַח אֶת עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאֵזֹב וְאֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים: ויקרא יד נא
3. וְשָׁחַט אֶת הַצִּפֹּר הָאַחַת אֶל כְּלִי חָרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים: ויקרא יד נ
4. וְלָקְחוּ לְטֻמְאַת מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי: במדבר יט יז

תוספות שאנץ

מ"ר יא דקבובית ירק ומקדש (ד"ה קטנית) [רקבובית] ירק הוא דהוי עפר כו'. ולא גרס ולא היא כפ"ה. נראה הכי עם משום דקא בעי מאי הוי עלה ומייתי עלה ת"ש מ"מע שבא להוכיח הא מת מיהו דבכך אין לב חוקן דמצינו בכמה מ"ומות דבעי מאי הוי עלה וכ"ל חי ליה ולא פשיטא ולא ז מידי: מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית. מ"א אן נראה דל"ג במשניות דנ"ב נגעים חצי לוג. דה"אמר כיצד מטהרין את הכ"ע מביא פייולי של חרס חדשה ונותן לתוכה חצי לוג של מים חיים ול"ג חצי לוג דהכא משמע דלא בע' אלא רביעית. וי"ל דע"פיר גרסי' ליה התם חצי לו' ונעמיד כרבנן כר' יש"מעאל דהכא דס"ל דבעי בס"טה חצי לוג וילפי' מע"ד ע"ש מסוטה מג"ש דכלי כל. ולא נראה דבמנחות פ' ב' מדות סתם לן תנא ר' יהודה דאמר רבי' שי' מצורע דקאמר כתיב חצי לוג לסוטה ורבי' לב' מ"ורע אלמא משמע דלא יל"ר' להו מהדדי וכן מ"משמע בנזיר פ' ג' מינין דה"א חשיב עשר רביעיות הן וקחשיב רביעית דב"מ"ורע ופרי' התם ה"ר"יבא נמי רבי' דסוטה ומ"שני בפלוגתא לא קא מי"ר אלמא משמע דליכא מא' דפליג גבי רבי' דב"מ"ורע מדקא חשיב ליה מן העשר רביעיות ולא ילפי' מצורע מסוטה על כן ל"ג במשניות חצי לוג כדפרש"י: וכי עפר היא והלא אפר היא. אע"ג דא"רי' בפ' כסוי הדם דנפקא להו לב"ה מהכא שמכסין באפר משום דאפר איקרי עפר ולא אמרי דשינה לר"ש דהכא מ"מ לא משני הקרא לקרות אפר עפר ואין הלשון משמע כן. מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה בתורה עפר הוא המכשיר

ו) ולא דל"ל סתם לן תנא כת"ק דר"י דקאמר התם חלי לוג מים לסוטה ואע"כ תני התם רביעית למלורע אלמא וכו'.

מסורת הש"ס

ו) [שבועות כו.], ב) [תוספתא פ"ח ע"ש], ג) [ר"ה יג.], ד) תמורה יב: ע"ש [תוספתא דפרה פ"ו], ה) [פסחים לד:], ו) [מקוה פי' במקוה. רש"ל], ז) [ל"ל אמר ד"ה לא תפיק], ח) [סט], ט) [במדבר יט], כ) [עי' בר"ש דאיכא דגרסי הכי במשנה שם אבן לפניו איתא רביעית וע' תוס' מנחות פח. ד"ה רביעית], ל) רביעית מים למלורע פי' היה מביא מים שדם לפור ניכר בהם וכמה רביעית אתי כי' ישמעאל וא"ת כי' וי"ל כי' והד"ש. מהרש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ל מים כל"ל ואות ג' ממקו: (ב) רש"י ד"ה עפר וכו' כתיב ונתן במים: (ג) ד"ה ואפר ל"ל קודם ד"ה ורוק:

גליון הש"ס

גמ' ורבנן אל כלי וכו'. עיין רש"י פסחים ד' לה ע"א ד"ה מעלה וע"ש: תוד"ה מביא וכו' דממשותו ניכר. תמוה לי הא לרבנן לא בעי היכר דם. ונכי דלרשב"ל ונבל בדם צריך לגופה מ"מ הא הדם בטל ולא מתקיים בדם וכן לר"י דפיק רק מיתורא והא בלא"ה צריך ממשות ניכר שלא יתבטל. ובעיקר קושיתם י"ל דהא דם במים הוי לאינו מינו ובבלר מס' עדיין שם דם עליו דהאוכלו חייב משום דם. ורק בדם הפר דהוי מין במינו דדין ביטולו בהוב כיון דטעמן שוה: ד"ה קטנה כו'. מהיכר מים. מהיכר דם כל"ל:

מוסף רש"י

לא תפיק נפשך לבר מהילכתא. לפקפק בשיעור חכמים (ד"ה יג.). הקדים עפר למים. גבי סוטה, הקדים עפר שנקנקע למים בכלי (תמורה יב.). דכתיב. גבי מי חטאת ולקחו לטמא כו' (שם). נאמר כאן. במי חטאת, עפר, ונאמר כאן, בסוטה, עפר, מה בסוטה עפר על המים, דכתיב ומן העפר אשר יהיה וגו'. אף כאן במי חטאת עפר ע"ג מים, חו' היא הכשר מצוותה לכתחילה (שם). וכתיב מים חיים אל כלי. דמשמע דהמים יהיו נתונין אל הכלי ולא אל העפר, דאל כלי משמע עפר כדרשה פסול (שם). עליו לערבן. ומתן עליו לאו למימרא דאם הקדים עפר כשר, אלא למימרא להזהר שלאחר שיתן העפר למים יערבנם באצבעו יפה ויחזיר המים שנתתי עליו (שם). ואימא עליו דוקא. דאפר קודם למים כדכתיב ונתן עליו מים, ואל כלי להכי אתא שהא חיותן בכלי. שלא ימלאם בכלי אחר ויערב לכלי זה, אלא כלי זה יתן לתוך המעיין ולקחו (צ"ל ויקלחו) המים לתוכו (שם) ומשני מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה. כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים והוי למעלה, דכולי עלמא מודו דמצוה להקדים המים כדכתיב ומן העפר וגו', אף כאן מכשיר למעלה. הלכך בע"כ שיפיה דקרא לגופיה ורשב"ל דרשה לערבן (שם).

מתני' בא לו לכתוב את המגילה מאיזה מקום הוא כותב (ו) [1]מואם לא שכב איש וגו' ואת כי שטית תחת אישך ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן רבי יוסי אומר לא היה מפסיק (ו)ר' יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו' ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו' ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן:

גמ' במאי קא מיפלגי בהאי קרא קמיפלגי [2]וכתב את האלות האלה הכהן בספר ר"מ סבר אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה למעוטי צוואות וקבלות אמן ורבי יוסי כולהו כדקאמרת את לרבות צוואות וקבלות ור"מ (ז)אתים לא דריש ור' יהודה כולהו במיעוטי דריש להו אלות אלות ממש האלות למעוטי קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה (ח)למעוטי צוואות וקבלות ורבי מאיר מ"ש האי ה"י דמרבי ביה ומאי שנא האי ה"י דמעיט ביה ה"י דגביה דריבויא ריבויא היא ה"י דגביה דמיעוטא מיעוטא (ט) והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן (י)אמר רבי תנחום הנקי כתיב דריש ר"ע איש ואשה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלתן אמר רבא ודאשה עדיפא מדאיש (מ"ט) האי מצרף והאי לא מצרף אמר רבא מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה זכתה יוצא ממנה בן כאברהם אבינו דכתיב ביה [3]עפר ואפר לא זכתה תחזור לעפרה (כ)דריש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצות (י)אפר פרה ועפר סוטה והאיכא נמי עפר כיסוי הדם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא (ל)דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו [4]אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצות חוט של תכלת ורצועה של תפלין בשלמא רצועה של תפלין דכתיב [5]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (מ)ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפלין שבראש אלא חוט של תכלת מאי היא דתניא (נ)היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים ים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר [6]ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתיב [7]כמראה אבן ספיר דמות כסא: **מתני'** [8]אינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדיפתרא

מתני' (ג) **מואם לא שכב איש אותך.** ואם לא שטית טומאה וגו' שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם שטית לא הנקי ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי טומאה וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים המאררים וגו'. וכך הן סדורין בפרשה אלא שהשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמר הכהן לאשה מפסיק בראש יתן ה' אותך ואינו כותבו דאינו אלא צוואה שמלוה הכהן להשביע וגם בסוף ובאו המים המאררים במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך אינו כותב סוף המקרא ואמרה האשה דהיינו קבלה שהאשה מקבל עליה שבועה ואין זו מן האלות: **לא היה מפסיק.** משהתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן שהיה כותב צוואה דוהשביע הכהן את האשה וקבלה דואמרה האשה אמן אמן: **כל עצמו.** לישנא בעלמא הוא. יהבר בעצמו אלא יהא כותב אלא אלות לבדו ואפילו אם לא שכב איש אותך והנקי לא היה כותב וכ"ש והשביע הכהן ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן שהוא סוף המקרא הזה: **גמ' אלות ממש.** יתן ה' אותך ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו': **קללות הבאות וכו'.** הנקי ממי המרים: **אלה.** מיעוטא הוא: **שבמשנה תורה.** דאי כתב קלא וכתב את האלות בספר הוה משמע אלות שבמשנה תורה יכלה ה' בשפחת דאלה איקרו דכתיב וכתב לכהנים והיה בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' (דברים כט): **צוואות.** והשביע הכהן את האשה אלא תימא לא ילנא הילכך איצטריך למעטינהו: **וקבלה אמן.** ולקמיה פריך מ"ש האי ה"י דמרבה ביה ומ"ש האי ה"י דממעטא ביה: **כולהו.** ריבויא כדקאמרת אלות אלות ממש (ו)האלות הקללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי שבמשנה תורה ושבמשנה הכהן אבל ה"י דהאלה לא תדרוש למעוטי צוואות וקבלות דאתא את ורבינהו והי"י דהאלה אורחיה הוא: **ור"י כולהו.** ההי"ן דקרא מעוטי דרים להו: **דלגבי ריבוי.** דהאלות דקאי אוכתב: **דלגבי מיעוט.** אלה דמיעוטא הוא אלה ולא אחרות: **והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן.** דשמעינן ליה דבעי תנאי כפול דתנן(ב) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי דכתיב ביה אם יעבורו ואם לא יעברו(ג) הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן: **א"ר תנחום הנקי כתיב.** אלא יו"ד דמשמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי(מ): **זכו.** ללכת בדרך ישרה אלא יהא הוא נוקף ולא היא נוקפת: **שכינה ביניהם.** שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש והי"י באשה: **לא זכו אש אוכלתן.** שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש: **ודאשה עדיפא מדאיש.** אש של אשה קשה וממהרת לאכול וליפרע משל איש: **מאי טעמא האי מילרף.** אש של אשה נוחה להדליק מהר שאין לות של אש מפסיק אלא ממהר הוא ונקרא אש אבל של איש אין לותיות של אש מנטרפות יחד שהיו"ד של שכינה מפסקת: **הנאה ליכא.** ואין זה קיבול שכר. אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממזרים בישראל אם זונה היא. ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה וכן אפר פרה איכא הנאה לטהר ולזכות ישראל ממעשה העגל. ל"ה: מפני שהתכלת דומה לים בא ללמד שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקביל פני שכינה והכי תני לה בספרי ואיצטריכו כל הני משום דלא אשכחי' קרא אלא ברקיע הילכך תכלת דומה לים דומה לרקיע מפני דתכלת לאו לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת קרוב למראה הים ולפי' מזכיריו יציאת מצרים בפרשת ציצית לפי שהתכלת דומה לים והקב"ה שיושב על כסא הכבוד עשה לנו נסים בים. ועוד התכלת דומה לים שאנו עושין שליש גדיל ושני שלישי ענף וכן עשה הקב"ה בקע הים בשליש אמצעי ועשה מן הים ג' שלישים שאם יבקענה בשליש התחתון צריך שירדו למטה בתוך הים ואם יבקענה בשליש העליון צריך שיעלו למעלה דק"ל גודשא תילתא והבקיעה בשליש האמצעי לא למעלה ולא למטה על כן ייסד הפייט (ו) פנו כאן וכאן שליש רום

האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהכא דרים ר"מ ה"י דהאלות ובפ"ק דהוריות (דף ה.) אמר ור"מ קהל הקהל לא דרים ומו מיכא למימתמה דר"י דרים הכא ה"י דריבויא למעט והתם דרים קהל הקהל לרבויא ומו קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה דהכא משמע דלא דרים את האלות ובפ"ק דמנחות (דף יא.): אמר ר"י סבר את [כל הלבונה] לרבות [קורטן] אחרים):

אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הכא פרש"י דתדרוש הכי טומאה תחת אישך חינקי אבל בסוף פרק שבועת העדות (שבועות דף לו.) פירש הנקי בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה ואת כי שטית דמשמע הכי חנקי ממיס המרים האלה ואת כי שטית והתם אמר כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא בלאיסורא לית ליה וקטנה איסורא דאית ליה ממונא הוא ונשאל רבי והא בפ"ק דנדרים (דף יא.) אמר בגמרא מאי לאחוין לא חוזין ליהוי אלא לקרבן מני מתני' אי ר"מ הא לית ליה מכלל לאו והכי דייק נמי בסוף הפרק (שם יג.) ובריש פרק שני (דף יד.) אע"ג דאיסורא גרידתא הוא והשיב רבי דהתם נמי איסורא דאית ליה ממונא הוא שאסר ממונו על חבירו: **מפני** שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ"ק דברכות מגיד שהתכלת דומה ליס והיס דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא והכסא לספיר וכתיב וראה והנה (עב) [אל] הרקיע וגו' (יחזקאל י):

אינו כותב וכו' **על הנייר אלא על המגילה.** תימה בפ' המוציא (שבת דף עח.): דתנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה דשיעור זוטא טפי אור"י דפרשת סוטה לא שכיח כפרשת תפילין ואמרינן התם (דף עח.) כל מילתא דשכיח ולא שכיח אזול רננן בתר דאיה לקולא: **לא** על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה. תימה אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב כדאמרינן פרק שני דגיטין (דף כא.): ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ אם כן מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל היכא דכתיב בספר

לט א מיי' פ"ג מהלי' סוטה הל"ח סמג עשין נו:

מ ב מיי' שם פ"ד הל"א סמג שם:

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:

במדבר ה יט

2. וְכָתַב אֶת הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל מֵי הַמָּרִים:

במדבר ה כג

3. וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר:

בראשית יח כז

4. אִם מֵחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם:

בראשית יד כג

5. וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י

6. וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר:

שמות כד י

7. וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה: יחזקאל א כו

תוספות שאנץ

את המים לבדוק אותה וכן דם צפור של מצורע שמכשיר המים להזאה אף כאן בפרה עפר מכשיר את המים. ל"ה: אלא למעוטי קללות של משנה תורה דאי כתב וכתב את האלות האלה בספר ה"א אפי' דמשנה תורה. יכלה ה' בשחפת ובקדחת. דאלה איקרו דכתיב והיה בשמעו. ולא תימא דלא דלג להכי איצטריך קרא למעוטינהו אבל לא קאמר למעוטי אותן של תורת כהנים לפי שלא הוצרך למעט לפי שהוא לשון רבים אך אותן של משנה תורה שהן לשון יחיד איצטריך קרא למעוטינהו. צוואות וקבלות צוואות וכתב לה קבלות ואמרה האשה אמן אמן. ור' יהודה כולהו במיעוטי דריש להו והקשה ה"ר אלחנן דהכא משמע דלא דרי' ר' יהודה [את] דלא פליג אדר' מאיר אלא מוסיף עליו ובפ"ק דמנחות דרי' את גבי ואת כל הלבונה וצ"ל דאת דהכא לא דרי' אבל בעלמא דרי' להו: והא שמעי' לר' מאיר דאמר מכלל לאו לא תשמע הן דתניא ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אם יעברו אם לא יעברו הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן. ל"ה. זכו שכינה ביניהם שהרי חלק הקב"ה שמו ושכנו ביניהם יו"ד באיש וה"א באשה לא זכו אש אוכלתן שהקב"ה מסלק שמו מביניהם ונמצאו אש ואש. ודאשה עדיפא אש של אשה נוח לדלוק ומהדרת לאכול לפי שאין אות של שם מפסיקתן אלא מחובר הוא אבל אש של איש אינו מחובר יחד

הגהות הב"ח

(ו) במשנה מאם לא: (ב) גמ' מיעוטא היא והא לית ליה: (ג) רש"י ד"ה מאם לא וכו' אלא שמה שהשביע וכו' ואינו כותבו וכו' שמלוה לכהן: (ד) ד"ה שהתכלת וכו' ואיצטריכו:

לעזי רש"י

גלי"ד [גלו"ד]. דבק חוק.

מוסף רש"י

הנקי כתיב. בלא יו"ד למודרשיה דמקרא לשבועה דאשה אם לא שכב תהא נקייה, ומשמעות נמי מידרש לשבועה קמייתא למישדייה אקרא דבתריה ולמימר חנקי ואת כי שטית, כלומר אם שטית תחתנקי (קדושין סב.). בשכר כו' אם מחוט ועד שרוך נעל. שלא לבה ליהנות מן הגזל. שרוך, רצועה (חולין פט.). חוט של תכלת. לציצית, ורצועה של תפילין. לקשור (שם). בשלמא רצועה של תפילין. איכא הנאה דכתיב וראו ממך (שם). אלו תפילין שבראש. אות כן לכל כי שם ה' נקרא עליך (שם) שכתוב בהם רוב השם ש"ין ודל"ת (מנחות לה.). מאי היא. מאי הנאה איכא (חולין פט.). מה נשתנה תכלת. שהזקיקתה תורה לציצית (שם) שיתלו הקב"ה למלוה זו (מנחות מג.). שהתכלת דומה לים. שהאלמון מן הים הוא עולה לחת לבעבעים שבה ומרגלית דמו דומה ליס, ויש אנו רואין שדומה לרקיע ורקיע לספיר וספיר לכסא הכבוד, דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, והוא כעצם השמים, אלמא שמים דומים לספיר, וספיר הוא כסא הכבוד, דכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכשהקב"ה מתהלך בכסא הכבוד שלו מזכר במלוה זו שהיא כנגד כל המצות (שם) לו: שהתכלת דומה ליס, שנעשה בו נסים לישראל, ורקיע לכסא הכבוד ומתוך כך יזכר היושב על הכסא, ועוד נתה לישראל שיהא דמות כסאו עליהם, שנאמר ותחת רגליו וגו' דהיינו רקיע, וכתיב ספיר וכבסא כתיב ספיר, אלמא רקיע כמראה כסא, ותכלת ליס ויס לרקיע אבן קחזיון (מנחות מג.).

לפי שאות של שכינה מפסיקתם. ל"ה. הנאה ליכא ואין זה קיבול שכר אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבו ממזרות בישראל אם זונה היא. ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה וכן אפר פרה איכא הנאה לטהר ולזכות ישראל ממעשה העגל. ל"ה: מפני שהתכלת דומה לים בא ללמד שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקביל פני שכינה והכי תני לה בספרי ואיצטריכו כל הני משום דלא אשכחי' קרא אלא ברקיע הילכך תכלת דומה לים דומה לרקיע מפני דתכלת לאו לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת קרוב למראה הים ולפי' מזכיריו יציאת מצרים בפרשת ציצית לפי שהתכלת דומה לים והקב"ה שיושב על כסא הכבוד עשה לנו נסים בים. ועוד התכלת דומה לים שאנו עושין שליש גדיל ושני שלישי ענף וכן עשה הקב"ה בקע הים בשליש אמצעי ועשה מן הים ג' שלישים שאם יבקענה בשליש התחתון צריך שירדו למטה בתוך הים ואם יבקענה בשליש העליון צריך שיעלו למעלה דק"ל גודשא תילתא והבקיעה בשליש האמצעי לא למעלה ולא למטה על כן ייסד הפייט (ו) פנו כאן וכאן שליש רום

(ו) הוא ביולר ליס אחרון של ספר.